

mikä on olennaista, mikä mahdollista, mihin kukakin pyrkii, ja edisti näin objektiivisuuden lisääntymistä yhteiskunnassa. Tutkimatta vain ei tiedä.

Joka tapauksessa huomaa tulevani tässä lähelle Hemánuksen ja Ilkka Tervosen tuoreessa kirjassaan (1986) esittämää journalismi-käsitystä. Yleiskäsitykseni nimittäin on, että ”hyvänä” pidän sellaista sanomaa, joka saa aikaan lavean käymistilan yhteiskunnassa ja jonka tuloksena objektiivinen todellisuus ristiriitoineen jäsenyyty selkeämmin kuin aikaisemmin ja jonka ansiosta todellisuuden sisältävät paremman tulevaisuuden mahdollisuudet piirtyvät esiin.

Kirjallisuus

Hemánus, Pertti: Virittävä alkoholivalistus vielä kerran. *Alkoholipolitiikka* 51 (1986): 6, 324—335

Hemánus, Pertti & Tervonen, Ilkka: Totuuksista utopioihin. *Journalismin, muun todellisuuden ja yleisön suhteista*. Keuruu: Otava, 1986

Tšehov, Anton: Kirjeitä vuosilta 1877—90. Keuruu: Otava, 1982

Virtanen, Matti: Valistuksen virittävyys. Kohtuus on olemassa -kampanja Alkon politiikan osana. *Seloste 147/1981*. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1981

Virtanen, Matti: Valistuksen vaikutukset. *Tiedotustutkimus* 7 (1984): 1, 12—17

Virtanen, Matti: Vielä kerran virittävyys. *Tiedotustutkimus* 9 (1986): 1, 16—19.

Matti Virtanen

Virittävä alkoholivalistus, ratkaistu ja ratkaisematon

Kun tässä lehdessä (6/1986) palasin virittävän alkoholivalistuksen kysymyksiin, omakin päämääräni oli virittävyys: keskustelun aikaan saaminen. Ilokseni se myös onnistui.

Leena Warsellin puheenvuoro (*Alkoholipolitiikka* 1/1987) keskittyi paljon yhteen esimerkkitapaukseeni, virittäjänä loistavasti onnistuneeseen länsisaksalaiseen journalisti-kirjailijaan Günter Wallraffiin. Hän toki onkin laulun arvoinen.

Warsell on varmaan oikeassa siinä, että jos liittotasavallan turkkilaisten siirtotyöläisten oloista olisi tehty tieteellinen tutkimus — miten objektiivinen hyvänsä — se ei olisi voinut saada osakseen samaa huomiota kuin Wallraffin journalistinen kirja riistosta, sorrosta ja epäinhimillisyydestä.

Sen sijaan Warsell minusta on vääriellä jäljillä epäillensä, että Wallraffin taiteellinen panos olisi avain hänen virittävyyteensä. Ihmeellisintä Wallraffin ”tekstissä sinänsä” on, että siinä ei ole mitään ihmeellistä. Suuri osa Pohjalla-kirjaa on viestinnällisesti varsin sovinnaisin keinoin toteutettua journalismia, johon ei liity taiteellisia pyrkimyksiä; sen voima piilee sen paljastaman todellisuuden järkyttävyydessä. Pari lukua poikkeaa muista: niissä

Wallraff käyttää eräänlaista veijariromaanitekniikkaa, joka ainakin omaan mieleeni tuo kunnan sotamies Švejkin.

Mutta liittotasavallassa ilmestynyt joka vuosi satoja taiteellisesti ansiokkaampia kirjoja, romaaneja. Wallraffin menestystä ei selitä hänen objektiivisuutensa eikä hänen taiteellisuutensa, tokko myöskään niiden yhdistelmä. Mikä sitten? Sosiaalinen tilanne?

Olennaista on nähdä, että taiteenkaan keinot eivät ole kaikkivoivat — eivät myöskään virittävässä (alkoholi)valistuksessa. Meidän aikamamme on tapana suomaa ankaraa luottamusta tietoon ja ”naivia tieteisuskoa”. Vaikka itse olen viime vuosina alkanut etsiä omaan journalismiteoriaani aineksia taideteorioista, minua huvittaisi ryhtyä arvostelemaan ”naivia taiteisuskoa”. En kuitenkaan syytä siitä Warsellia.

Vielä yksi näkökohta Wallraff-keskusteluun. Warsellia niin kuin monia muita — minuakin — on erityisesti vakuuttanut Wallraffin ”itsensä alttiiksi paneminen”. Mutta lieneekö tämäkään vakuuttavuus muuta kuin yksilöstä toiseen vaihteleva suhde? Käyttäessäni Wallraffia tiedotusopin opetuksessa olen havainnut hyvin kirjavia reaktioita, kritiikkiä ja torjuntaakin. Hänen motiivejaan on epäilty, hänen valtaviin tuloihinsa on viitattu antaen ymmärtää, että kaiken takaa löytyisi rahanhimo jne.

Siispä viisasten kivi jäi löytymättä.

Matti Virtasen puheenvuoroon tässä samassa numerossa en reagoi yksityiskohtaisesti siitä yksinkertaisesta syystä, että yhdyin täysin sen peruslinjaan ja allekirjoitan useimmat detaljitkin. Vuosien eräänlaisen — toki ystävällisen — eriseuraisuuden jälkeen ajattelutapamme ovat ilmeisesti integroituneet lähes yhdeksi. Keskusteluun ja järkeen uskoviille, jos heitä enää on, tällainen yhteisymmärryksen löytymisen kokemus on riemastuttava.

Meillä ei kuitenkaan ole aihetta ylpeyteen. Se, mistä olemme yhtä mieltä, on vasta virittävän (alkoholi)valistuksen eräät teoreettiset lähtökohdat. Toinen kysymys on virittävyyden saaminen käytännössä toimimaan niin, että ”lopputuloksena” sosiaalisista prosesseista on alkoholisuhteen parempi hallitseminen. Toimivuuden kehittämisessä meillä riittää työtä ja kokeiluja; epäonnistumisiin on varauduttava.

Pertti Hemánus

Valistus on toivomaan oppimista

Kriittiset intellektuellit väittävät, että elämme näköalaton aikaa. Merkitykset murenevät. Jatkuvuuden kokemus järkkyy. Vain oman ainutkertaisuuden näyttölepano, erottautuminen, on enää tärkeää. ”Yhteiskunnallisissa tapahtumissa ei ole mitään järkeä, ideaa, jonka yksittäinen ihminen voisi mieltää paitsi yhteisön tavoitteeksi myös oman toimintansa lähtökohdaksi” (Weckroth 1984).

Pinnallisesti ja hetkellisesti elävä yksilö ”ei ole helppo kohde minkäänlaiselle ’rationaalille vaikuttamiselle’,

johon perinteisessä poliittisessa kulttuurissa on pyritty. Helposti huomataan tällaisen puheen suuntautuvan vain omalle ammattikunnalle. Puhunnan varsinainen kohde omaksuu tarjonnan vain nautintansa hetkellisenä ärsyksenä, paljolti huvina kuin speksaakkelissa” (Hänninen 1986).

Onko valistuksen aika lopussa? Vai ovatko vain intellektuellit epätoivoisia, koska kansa on niin toivotonta?

★

Glasgow'n kaupungissa on 50 000 ihmisen asuinalue nimeltään Easterhouse. Siellä on viisi pubia, mutta muuten asuinympäristö muistuttaa harmaudessaan suomalaisia lähiöitä. On vaikea keksiä minkäänlaista tekemistä.

Easterhousessa käytetään huumeita. Siellä on 12-vuotiaita lapsia, jotka ovat riippuvaisia heroiinista. Aikuisia piinaa työttömyys: n. 40 % miespuolisista asukkaista on vailla työtä.

Pahinta köyhyyttä Easterhousessa kuitenkin on toiveiden köyhyys. ”Ikävä kyllä ihmiset itse odottavat yhä vähemmän itseltään, ystäviltaan, perheiltään.” Monet easterhouselaiset siis todistavat intellektuellien näköalattomuusväitteen puolesta.

Mutta kaikki eivät ole vajonneet toivottomuuteen. On perustettu Easterhouse Festival Society, joka organisoii monenlaista luovaa toimintaa, mm. juhlia, rock-konsertteja ja katuteatteria. Yhdistys myös kunnostaa hylättyjä rakennuksia kauppoiksi ja työpajoiksi ja näin luo alueelle työmahdollisuuksia. Sen tunnetuin aikaansaannos on valtava mosaiikkiteos — harmaan ympäristön kaunistus ja asukkaiden ylpeydenaihe.

Festivaalilyhdistyksen tarkoitus on juhlia elämää yhteisössä ja rohkaista ihmisiä ongelmien kohtaamisessa. ”Painotamme luovuutta ja mielikuvitusta ja yritämme tarjota ihmisille mahdollisuuksia tutkia luovaa potentiaaliaan; avaa me ovia, jotka korvaavat epätoivon ja välinpitämättömyyden toivolla sekä arvokkuudella” (Elphick).

★ ★

Kuopion kaupungissa on Sirkkulanpuisto. Senniminen raittiusyhdistysten alullepanema toimintakeskus kokoa yhteen huonosti voivia, moniongelmaisia, väliinpuotoajia. Heillä olisi paljon aihetta näköalattomuuteen.

Sirkkulanpuisto tarjoaa keskustelumahdollisuuksia, konkreettista työtä ja aineellistakin apua. Se pyrkii tukemaan ihmisiä niin, että he saisivat voimia auttaa itseään.

Palkattua työvoimaa ei ole. Talous perustuu vapaaehtoiseihin lahjoituksiin ja kirpputorin tuottoon. Sirkkulanpuiston väki kunnostaa kirpputorilla myytäviä huonekaluja ja osallistuu erilaisiin talkoihin ja tilapäisiin töihin. Keskuksen tiloissa on käytettävissä mm. puhelin, verstaas, pesukone ja ompelukone. Tilat on kunnostettu ja pidetään kunnossa itse.

”Arkisen yhdessä elämisen muodossa pyritään luomaan myönteisiä hetkiä, jolloin tuetaan omaa tai toisten itsetuntoa, nostetaan esiin piileviä rakentavia ja korjaavia voimia, joita jokaisella on” (Länsiväylä 9. 12. 1984).

”Nyt on toisin. Ei tee viinaa mieli, kun on tällainen tilanne ja tällaiset kaverit. Pojille ei tämän parempaa paikkaa voi ollakaan” (Ilta-Sanomat 20. 8. 1984).

★ ★ ★

Näköaloja, toivoa, arvokkuutta siis löytyy. Löytyy jopa paikoista, joissa niiden luulisi aikoja sitten tukahtuneen. Niitä eivät ole pitäneet hengissä järkipuheet, eivät suuret kertomukset. Ne elävät, koska ihmiset elävät ja toimivat. Puhuvat vähemmän, tekevät enemmän. Toteuttavat ruohonjuuritason projekteja, luovat mahdollisuuksia, joihin toivo voi kiinnittyä.

Kyse ei ole vain ”yhteisöllisestä hurmiosta”: ”Ihmisiä rohkaistaan puhumaan, vaaditaan toimimaan sosiaalisesti ja vastavuoroisesti, kehoitetaan kuuntelemaan mitä lähimmäisellä on sanottavana, ohjataan toimimaan yhdessä ja autetaan ymmärtämään omia ja lähimmäisen tunteita. Vaikka ehdotukset ovat yksinkertaisia, eivät ne suinkaan ole viattomia... Ne ovat monissa tapauksissa yksinkertaisesti menneen ajan surkuttelua. Niillä pyritään harsimaan jotain kasaan, mutta ne eivät pysty reformiin, uuteen muotoon” (Eräsaari 1985).

Kyse on myös ”toivomaan oppimisesta”. ”Sen työ ei luovu mistään, se rakastaa onnistumista myttyyn menemisen sijasta. Toivominen, joka on enemmän kuin pelkäämistä, ei ole passiivista niin kuin tämä, eikä sitä ole suinkaan tuomittu tyhjäänpäiväisyyteen. Toivomisen mielentila lähtee itsestään, avartaa ihmisiä sen sijaan että kaventaisi” (Bloch).

Ihmisen kyky toivoa on jokaisen inhimillisen edistys-askelen edellytys. Se avaa meille ei-vielä-olevan rikkaan valtakunnan.

Kirjallisuus

Elphick, Chris: Easterhouse Festival Society. Julkaisuamaton moniste

Eräsaari, Risto: Yhteisöllinen hurmio julkisuuden sijasta. Tiedotustutkimus 8 (1985): 4, 3—13

Hänninen, Sakari: Valtiosta valtaan. Jyväskylän Tutkijaliitto, 1986

Rahkonen, Keijo & Sironen, Esa (toim.): Ernst Bloch: Utopia, luonto, uskonto. Johdatusta Ernst Blochin ajatteluun. Jyväskylä: Kansan Sivistystyön Liitto, 1985

Weckroth, Klaus: Subjekti, persoonallisuus, alkoholin käyttö. Alkoholipoliitikka 49 (1984): 2, 57—62.

Matti Piispa

Päihtyneiden humanimpaan käsittelyyn

Keijo Rahkonen ja Pekka Sulkunen ovat tehneet tärkeän aloitteen ottaessaan päihtyneiden säilönnöt keskustelun kohteeksi ikään kuin nollatilanteesta (Rahkonen & Sulkunen 1987; Sulkunen & Rahkonen 1987). He eivät niinkään esitä uusia tutkimustuloksia kuin koettavat tunnettujen tulosten pohjalta miettiä, miten säilönnötojen määrä saataisiin pudotettua ”pohjoismaiselle tasolle” eli neljännekseen nykyisestä (Ruotsi) taikka vieläkin alemmaksi (Norja ja Tanska). Ututta tietoa on kerätty havainnoimalla poliisin mukana säilönnötoja, mutta nämä tiedot raportoitaneen täydellisemmin tuonnempana. Nyt